

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 4 april 2024

Mål nr

B 3511-23

ANSÖKANDE STAT

Republiken Serbien

PERSON SOM FRAMSTÄLLNINGEN AVSER

ZH

Ombud och offentlig försvarare: Advokat NK

SAKEN

Prövning enligt 18 § lagen (1957:668) om utlämning för brott

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förklarar att det enligt 2 § utlämningslagen finns hinder mot utlämning av ZH till Serbien.

NK ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av ZH i Högsta domstolen med 203 326 kr. Av beloppet avser 62 395 kr arbete, 8 750 kr tidspillan, 91 516 kr utlägg och 40 665 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

Dok.Id 284780

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax -
E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstadamstolen.se

Expeditionstid
08:45–12:00
13:15–15:00

UTLÄMNINGSFRAMSTÄLLNINGEN M.M.

Framställningen

1. Republiken Serbien har begärt att ZH ska utlämnas dit för verkställighet av ett fängelsestraff.

Riksåklagarens inställning

2. Enligt riksåklagaren finns det inte hinder mot utlämning av ZH till Serbien.

ZHs inställning m.m.

3. ZH har motsatt sig utlämning. Han har gjort gällande att det finns hinder mot utlämning enligt 2, 9 och 10 §§ utlämningslagen. Han har vidare gjort gällande att en utlämning skulle strida mot artiklarna 6 och 8 i Europakonventionen och mot artikel 3 i Barnkonventionen.

4. ZH har i utlämningsärendet varit frihetsberövad från den 18 november 2022 till och med den 6 mars 2023.

SKÄL

Den åberopade domen

5. Till stöd för framställningen har åberopats en dom meddelad av Högre domstolen i Sremska Mitrovica, Serbien, den 4 februari 2022. Genom domen dömdes ZH för brotten olaga tillverkning, innehav, bärande och försäljning av vapen och sprängämnen samt framkallande av allmän fara. Påföljden bestämdes till fängelse i tre år och sex månader. Brotten begicks den 3 april 2010 i Ruma, Serbien.

6. Domen meddelades efter en huvudförhandling där ZH inte var personligen närvarande. Av domen framgår att ZH, under påverkan av alkohol, olagligen har burit ett vapen och ammunition. Det rörde sig om en pistol som han saknade tillstånd för. Han avlossade två skott med vapnet mot en grupp personer och framkallade genom agerandet fara för deras liv och hälsa. Tidigare under kvällen hade han varit involverad i ett bråk med en av personerna. Han bedömdes vara medveten om sin gärning och medveten om att gärningen var förbjuden.

ZHs uppgifter

7. ZH har sammanfattningsvis uppgett följande.

8. Han är unionsmedborgare och har en sådan anknytning till Sverige att en utlämning skulle strida mot den unionsrättsliga likabehandlingsprincipen. Han har varit i Sverige sedan 2013, är folkbokförd här och har haft taxerade inkomster sedan 2015. Han bor tillsammans med sin sambo och dotter som båda är folkbokförda i Sverige sedan 2015 respektive 2016. De har ett förstahandskontrakt för sin bostad. Hans dotter har levt större delen av sitt liv i Sverige. Han deltar i den dagliga omvårdnaden om dottern och hon har ett starkt behov av en nära kontakt med sin pappa. Sedan sin ankomst till Sverige har han främst arbetat inom byggbranschen. Numera driver han och sambon ett eget företag inom samma bransch. Familjen har ansökt om svenskt medborgarskap.

9. Det finns anledning att ifrågasätta den av Serbien lämnade försäkran om att han har en ovillkorlig rätt att få målet prövat på nytt. Han har tidigare utlämnats till Serbien och blev då nekad en ny domstolsprövning, trots en försäkran från Serbien och en begäran från hans sida om att få domen prövad på nytt.

Högsta domstolens bedömning

Utlämning för lagföring eller straffverkställighet?

10. Riksåklagaren har gjort gällande att framställningen från Serbien ska betraktas som en begäran om utlämning för lagföring. Detta eftersom ZH har dömts i sin utevaro i Serbien och det är en nödvändig förutsättning för att bevilja utlämningsframställan att han ges möjlighet att få en ny domstolsprövning som tillgodoser hans rätt att försvara sig.

11. Riksåklagaren har hänvisat till en dom från EU-domstolen avseende en europeisk arresteringsorder för straffverkställighet (se I.B., C-306/09, EU:C:2010:626). Det målet gällde tolkningen av artiklarna 3, 4.6, 5.1 och 5.3 i arresteringsorderrambeslutet¹. I det avgörandet uttalar EU-domstolen att en person som begärs överlämnad för straffverkställighet och mot vilken en utevarodom har meddelats och som fortfarande har rätt till en förnyad prövning är jämförbar med en person som är föremål för en europeisk arresteringsorder för lagföring. Domstolens slutsats är att den verkställande medlemsstaten i en sådan situation har möjlighet att ställa villkor om att den berörda personen ska återsändas för att avtjäna det straff som kan komma att dömas ut efter att en förnyad prövning har skett i den utfärdande medlemsstaten.

12. Det kan i sammanhanget noteras att ett överlämnande för lagföring enligt en europeisk arresteringsorder i vissa fall kan underkastas villkoret att den eftersökte kommer att återsändas till den verkställande medlemsstaten för eventuell straffverkställighet. Någon möjlighet att ställa ett motsvarande villkor i samband med en utlämning finns inte.

¹ Rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna.

13. Utlämningsframställningen från Serbien avser verkställighet av en frihetsberövande påföljd enligt en lagakraftvunnen dom på fängelse. Det förhållandet att ZH enligt 9 § tredje stycket andra meningen utlämningslagen har rätt att begära en förnyad prövning av domen, eftersom det är en utevarodom, kan inte anses innebära att framställningen vid prövningen av utlämningsfrågan ska betraktas som en begäran om utlämning för lagföring. Vad som följer av EU-domstolens dom såvitt gäller arresteringsorder-rambeslutet påverkar inte den bedömningen.

14. Framställningen ska alltså prövas som en begäran om utlämning för straffverkställighet.

Utlämning av en unionsmedborgare till tredjeland

15. En svensk medborgare får inte utlämnas (2 § utlämningslagen).

16. Eftersom medlemsstaterna inom EU är skyldiga att tillämpa den unionsrättsliga likabehandlingsprincipen vid prövning av ärenden om utlämning när en unionsmedborgare har utövat sin rätt till fri rörlighet är de som utgångspunkt skyldiga att behandla medborgare i andra medlemsstater på samma sätt som sina egna medborgare. Detta gäller förutsatt att den person som begärs utlämnad uppvisar en sådan tydlig integration i den medlemsstat som ska pröva begäran om utlämning att han eller hon ska anses stadigvarande bosatt där. (Se artiklarna 18 och 21 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, EUF-fördraget, samt EU-domstolens domar Petruhhin, C-182/15, EU:C:2016:630 och Raugevicius, C-247/17, EU:C:2018:898.)

17. Bestämmelsen i 2 § innebär enligt sin ordalydelse att en svensk medborgare behandlas på ett annat sätt än en medborgare i ett annat medlemsland (jfr diskrimineringsförbudet i artikel 18). Därmed kan bestämmelsen även sägas innebära en begränsning av den fria rörligheten i

den mening som avses i artikel 21. (Se ”Utlämningen av unionsmedborgaren I” NJA 2019 s. 377 p. 13 och jfr Raugevicius p. 27, 28 och 30.)

18. EU-domstolen har slagit fast att den begränsning som en sådan skillnad innebär endast kan vara motiverad om den grundar sig på objektiva överväganden och står i proportion till det legitima syfte som eftersträvas. En utlämning har det legitima syftet att minimera risken för att personer som har begått brott undgår straff. En utlämning kan därför vara motiverad för att uppnå detta syfte. Det förutsätter dock att syftet inte kan uppnås med en åtgärd som i mindre utsträckning begränsar den fria rörligheten. (Jfr Raugevicius p. 31, 32 och 40 samt ”Utlämningen av unionsmedborgaren I” p. 14.)

19. Medlemsstaterna ska därför kontrollera om det finns några åtgärder som är lika effektiva som utlämning för att motverka att dömda personer undgår straff, men som är mindre ingripande. När det gäller begäran om utlämning för straffverkställighet är en sådan mindre ingripande åtgärd att lagstiftningen i den anmodade staten medger att straffet verkställs där. (Jfr Raugevicius p. 30–32 och 47.)

20. Högsta domstolen har uttalat att ett påstående om att en utlämning skulle stå i strid med unionsrätten ska behandlas som en fråga om att det finns ett legalt hinder enligt 2 § utlämningslagen. Den ska då tillämpas på ett sätt som är förenligt med Sveriges skyldigheter enligt unionsrätten och likställa unionsmedborgare med svenska medborgare, om unionsmedborgaren uppfyller kravet på stadigvarande bosättning här. (Se ”Utlämningen av unionsmedborgaren I” p. 18 och 22.)

21. Vidare har Högsta domstolen uttalat att den kontroll som enligt EU-domstolen ska göras av om mindre ingripande åtgärder än utlämning står till buds ska avse om den svenska lagstiftningen innehåller en möjlighet till

straffverkställighet här. Däremot ska det inte inom ramen för utlämningsärendet göras en prövning av möjligheterna till straffverkställighet i det enskilda fallet. (Se ”Utlämningen av unionsmedborgaren I” p. 16 och 24).

22. Efter Högsta domstolens ovan nämnda avgörande har EU-domstolen kommit med preciseringar av sin rättspraxis i avgörandet S.M., C-237/21, EU:2022:1017. Rättsfallet gällde en begäran om utlämning till tredjeland från Tyskland av en unionsmedborgare som utnyttjat sin rätt till fri rörlighet. Tyskland har – till skillnad från Sverige – enligt utlämningskonventionen en folkrättslig förpliktelse att utan undantag utlämna andra än sina egna medborgare. EU-domstolen fann att en utlämning kan ske utan att komma i konflikt med unionsrätten. För att utlämningen skulle vara förenlig med fördraget hade dock medlemsstaten att först aktivt söka tredjelandets samtycke för att verkställighet i stället skulle ske i medlemsstaten genom att använda alla de mekanismer för straffrättsligt bistånd som medlemsstaten förfogade över. Först om ett samtycke inte erhöles kunde en utlämning vara förenlig med fördraget. (Se S.M. p. 49, 53 och 56.)

23. Det står alltså numera klart att det finns ett visst utrymme för att utlämna unionsmedborgare som är stadigvarande bosatta i den anmodade staten och som har utnyttjat sin rätt till fri rörlighet. Av detta följer dock inte att det i ett sådant fall föreligger någon på unionsrätten grundad skyldighet att utlämna en unionsmedborgare.

24. Som Högsta domstolen redan slagit fast är frågan om förutsättningarna för straffverkställighet i ett enskilt fall något annat än prövningen av frågan om det finns hinder för utlämning enligt utlämningslagen. Det svenska förfarandet är inte utformat för att en verkställighetsprövning ska göras inom ramen för utlämningsprövningen. En likabehandling av stadigvarande bosatta unionsmedborgare och svenska medborgare vid tillämpningen av 2 §, utan att en prövning görs av förutsättningarna för straffverkställighet i det enskilda

fallet, kan inte komma i konflikt med artiklarna 18 och 21 i EUF-fördraget. Till detta kommer att en sådan likabehandling tillgodoser det övergripande intresset av att fängelsestraff verkställs i den stat där det finns bäst förutsättningar för den dömdes sociala återanpassning.

25. Slutsatsen är att den praxis som Högsta domstolen tidigare slagit fast inte bör ändras på grund av EU-domstolens ställningstaganden i avgörandet S.M.

Närmare om kravet på stadigvarande bosättning

26. Frågan om en person ska anses ha en stadigvarande bosättning i Sverige på det sätt som krävs för att personen ska likställas med en svensk medborgare vid tillämpningen av 2 § utlämningslagen ska prövas utifrån en helhetsbedömning av personens anknytning till Sverige och med beaktande av det övergripande intresset att fängelsestraff verkställs i den stat där det finns bäst förutsättningar för den dömdes sociala återanpassning (jfr ”Utlämningen av unionsmedborgaren II” NJA 2022 s. 709, p. 13).

27. Vid helhetsbedömningen ska det tas hänsyn till bl.a. familjeförhållanden, arbetssituation och den tid som personen har vistats i Sverige. Även språklig, social och ekonomisk integration kan ha betydelse, liksom bostadsförhållanden. Hur personen i andra avseenden fungerat i det svenska samhället kan också påverka bedömningen, t.ex. i vilken utsträckning personen gjort sig skyldig till brott. (Jfr ”Utlämningen av unionsmedborgaren II”, p. 14.)

Bedömningen i detta fall

28. ZH är medborgare i Kroatien och omfattas därför av tillämpningsområdet för artikel 18 i EUF-fördraget. Han har utnyttjat sin rätt till fri rörlighet inom unionen. Om han anses stadigvarande bosatt i Sverige ska han

därför vid tillämpningen av 2 § utlämningslagen behandlas på samma sätt som en svensk medborgare.

29. Det som framkommit om ZHs personliga förhållanden talar med styrka för att han är tydligt integrerad i Sverige. Han har varit bosatt här i mer än tio år och haft inkomster av anställning eller egen näringsverksamhet sedan 2015. Han bor sedan många år här tillsammans med sin sambo och deras gemensamma dotter som är 13 år gammal. Dottern har levt större delen av sitt liv i Sverige. Både han och hans familj har således fast förankring i Sverige sedan länge. Under sin tid i Sverige har han lagförts endast för en trafikförseelse; något som inte har betydelse för bedömningen.

30. Han har själv uppgett att hans kunskaper i svenska är begränsade. Med hänsyn till hans starka integration i övrigt kan detta förhållande inte tillmätas någon avgörande betydelse. Detsamma gäller det faktum att han 2017 utlämnades till Serbien för att under ett antal månader verkställa ett fängelsestraff för gärningar begångna under 2012 och 2013.

31. Mot denna bakgrund har ZH en så stark anknytning till det svenska samhället att han ska anses stadigvarande bosatt här och därmed jämföras med en svensk medborgare.

32. Högsta domstolen konstaterar vidare att den svenska lagstiftningen medger, under vissa förutsättningar, verkställighet av en frihetsberövande påföljd som ådömts av domstol i Serbien (se 25 a § lagen, 1972:260, om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom). Om en sådan straffverkställighet kan komma till stånd i detta fall ligger utanför ramen för hindersprövningen. (Se p. 21 och 25.)

33. Det föreligger därför hinder mot utlämning enligt 2 § utlämningslagen.

34. Det saknas anledning för Högsta domstolen att uttala sig i frågan om det även finns andra hinder mot utlämning av ZH till Serbien enligt utlämningslagen eller om en utlämning skulle vara oförenlig med Europakonventionen eller Barnkonventionen.

35. Den begärda ersättningen för försvaret av ZH får anses skälig.

I avgörandet har deltagit justitieråden Agneta Bäcklund, Thomas Bull, Stefan Reimer (referent), Johan Danelius och Christine Lager
Föredragande har varit justitiesekreteraren Mathilda Rydstern